

Tadqiqot **uz**

**ЎЗБЕКИСТОН
ОЛИМЛАРИ ВА
ЁШЛАРИНИНГ
ИННОВАЦИОН
ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ТАДҚИҚОТЛАРИ
МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

2021

- » Ҳуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

CONFERENCES.UZ

**31 ЙУЛ
№30**

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 30-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
6-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
30-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-6**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
30-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-6**

ТОШКЕНТ-2021

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2021]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 30-күп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 31 июль 2021 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2021. - 10 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишиланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илфор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фаргона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманганд мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шохида Юсуповна (Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети)

6.Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш худудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Воҳидова Меҳри Ҳасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят ҳалқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобоҳонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманганд мухандислик-курилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманганд мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.Ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаҳхоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулdir.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

ЖУРНАЛИСТИКА

1. Садоқат Самандарова

ИНТЕРНЕТ МАТНЛАРДА ЭФВЕМИК ВА ДИСФЕМИК ИФОДАЛАРНИ ҚҰЛЛАШДАН КҮЗЛАНГАН МАҚСАДЛАР	7
--	---

ЖУРНАЛИСТИКА

ИНТЕРНЕТ МАТНЛАРДА ЭФВЕМИК ВА ДИСФЕМИК ИФОДАЛАРНИ ҚЎЛЛАШДАН КЎЗЛАНГАН МАҚСАДЛАР

Садоқат Самандарова
Стажёр-тадқиқотчи ЎзРФА ЎТАФИ
Samandarovasadoqat8@mail.com
999303507

Аннотация: Мақолада интернетнинг турли соҳалар қатори журналистикага қонуниятлариға таъсири ва лингвистик услубиятлари таҳлилга тортилган. Виртуал публицистика матнларида тилшуносликнинг эвфемик ва дисфемик бирликлардан фойдаланиш кўрсаткичлари мисоллар орқали тадқиқ қилинган. Эвфемик ва дисфемик бирликларнинг таъсир доираси борасида фикрлар келтирилган. Холосада, эвфемия ва дисфемиянинг публицистик матнларда қўлланилишининг мақсад ва вазифалари туркумлаширилган.

ЦЕЛИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЭФЕМИЧЕСКИХ И ДИСФЕМИЧЕСКИХ ВЫРАЖЕНИЙ В ИНТЕРНЕТ-ТЕКСТАХ

Аннотация: В статье анализируется влияние Интернета на законы журналистики и лингвистические методы в различных областях. На примерах изучены показатели использования эвфемических и дисфемических единиц лингвистики в текстах виртуальной журналистики. Даны мнения о возможностях эвфемистических и дисфемических единиц. В заключение классифицируются цели и задачи применения эвфемизма и дисфемии в публицистических текстах.

PURPOSE OF USE OF EPHEMATIC AND DISPHEMATIC EXPRESSIONS IN INTERNET TEXTS

Annotation: The article analyzes the influence of the Internet on the laws of journalism and linguistic methods in various fields. Using examples, the indicators of the use of euphemic and dysphemic units of linguistics in the texts of virtual journalism are studied. Opinions on the possibilities of euphemistic and dysphemic units are given. In conclusion, the goals and objectives of the use of euphemism and dysphemia in publicistic texts are classified.

Калит сўзлар: интернет журналистика, ижтимоий тармоқлар, эвфемизм, дисфемизм, нейтрал маъно, фактчекинг.

Ключевые слова: интернет-журналистика, социальные сети, эвфемизм, дисфемизм, нейтральное значение, проверка фактов.

Keywords: internet journalism, social networks, euphemisms, dysphemisms, neutral meaning, checking facts.

Глобал статистикага кўра, 2020 йилнинг бошига қадар 4.5 миллиард киши ҳар куни интернетдан фойдаланади.¹ Интернетнинг таъсири ва кучини кишилар ҳаёт тарзининг ажралмас бўлагига айланниб улгурганида ҳам кўришимиз мумкин. Глобал тармоқ

¹ <https://www.web-canape.ru/business/internet-2020-globalnaya-statistika-i-trendy/>

базасида кишилик жамиятининг барча соҳаларига оид маълумотлар топилади. Айниқса, урбанизациялашган худудларда виртуал дунёning аҳамияти катта.

Глобал тармоқ сиёсати ҳар бир соҳага ўз таъсирини ўтказмай қолмаяпти. Хусусан, журналистика ҳам бундан мустасно эмас. Бугунги кунга келиб электрон журналистика турлари, масалан, онлайн телевидение, онлайн газета, веб-сайтлар ва турли ОАВларнинг ижтимоий тармоқлардаги расмий саҳифалари тезкорлиқ, оммабоплик нұктайи назаридан анъанавий журналистикадан ўзиб кетди, деб айта оламиз.

Анъанавий журналистикада фактларнинг ҳаққонийлиги, тақдим этилаётган ахборотнинг сифати энг биринчи даражада турган бўлса, интернет журналистикасида аудиторияни жалб қилиш усуллари, реклама ва ахборотни энг аввал бериш – бош мақсадлардир. Фактчекинг, яъни ахборотнинг тўғри эканлигини текшириш, бу жараёнда энг камида 3 та манбадан фойдаланиш тажрибаси бу йўналишда бироз суст эканлиги кўзга ташланади.

Айни мана шу жиҳатлардан келиб чиқиб интернет матнларида расмий, илмий ёки публицистик тил услубидан кўра кўпроқ бадиий, баъзан адабий сўзлашув услуби устунлиги яққол намоён бўлади. Бу жараёнда интернет журналистлари аудиовизуал жиҳатга дикқат қаратишади. Масалан, интернет журналистикасида етакчи бўлган сайтлардан бири «Кун.уз» да эълон қилинган хабар сарлавҳаси ва матннинг дастлабки қисмига эътибор қаратсан:

«Андижон шаҳар прокурори лавозимидан озод этилди. Бундан олдин, халқ депутатлари Андижон шаҳар кенгашининг 2021 йил 17 май куни бўлиб ўтган навбатдаги сессиясида Шуҳрат Каримовни депутатлик дахлсизлигидан маҳрум қилишни сўраб тақдимнома киритган Қурбонали Аскаров ишдан олингани ҳақида хабарлар тарқалганди».

Хабарда амалдорларнинг ишдан бўшатилиши икки хил сўз билан ёзилган: «озод этилди» ва «ишдан олингани». Озод этилди қўшма сўзи асосан, жиноятчиларнинг жазо муддатини тугаганлигини англатади. Аммо бу ўринда прокурорнинг ишдан бўшатилишига нисбатан бу сўзниң ишлатилиши тилимизда мавжуд эвфемик ходиса намунасидир.

«Лингвистический энциклопедический словарь»да эвфемизм атамасига шундай таъриф берилган:

«Эвфемизм – бу сўзловчи назарида қўпол, ноқулай бўлган сўз ва ифодалар ўрнида қўлланган, уларга маънодош бўлган эмоционал бетараф сўз ва ифодалар»¹

Юқоридаги мисолда яна ишдан бўшатилиш ҳолати «ишдан олинди» бирикмаси орқали эвфемик ифода шаклида айнан ноқулай вазиятни пардалаш мақсадида қўлланилган.

Интернет журналистикасида эвфемик ифодалардан вазиятни юмшатиш ва бу билан сиёсий жараёнларга кескин фикр билдиришдан эҳтиёт бўлиш манфаати кўзланса, дисфемик ифодалардан фойдаланиш замирида қарама-карши мақсад ётади.

Т.В.Матвееванинг луғатларидаги терминология тизимида дисфемизмга шундай таъриф берилади: «кескин ҳиссий баҳони ифодалаш шакли, услубий жиҳатдан нейтрал сўзни ёки ифодани қисқартирилган, қўпол сўз билан алмаштириш ходисасидир».²

Дисфемик ифодалардан устамонлик билан фойдаланишда «Қалампир.uz» сайти етакчи. Масалан, қуйидаги мисолга эътибор қилинг:

«Большевикларнинг Бухородаги «Кичик қиёмат»ида амирлик хазинаси қандай таланганд?»³

Сарлавҳага олиб чиқилган гапда Бухоро амирлигининг Россия томонидан босиб олиниши жараёни эвфемик характер касб эттирилиб «Кичик қиёмат» ифодаси қўлланилган. Шунингдек, хазинанинг рус босқинчилари томонидан Россияга олиб кетилиши вазиятнинг ўта кескин ҳолатини акслантириш мақсадида «таланди» сўзи билан ифодаланмоқда.

Дисфемизмдан интернет журналистикасида эътиборни тез жалб қилиш, ПР мақсадида кўп фойдаланилади. Айниқса, ижтимоий тармоқларда, янгиликлар сайтида жойлаштириладиган кунлик янгиликларнинг 70-80 фоизи негатив бўёқдаги сўзлар ёрдамида ифодаланиши табиий ҳолга айланиб боряпти. Ва интернет журналистикасида дисфемизм кўпинча сарлавҳада қўлланилади. Бунинг асосий сабаби ҳам сарлавҳанинг ўзидаёқ аудиторияни тез жалб қилиб олиш ва маълумотни ўқишига ундашdir. Масалан, яна «Қалампир.uz» дан эълон қилинган яна бир материалга эътибор қаратинг:

¹ Лингвистический энциклопедический словарь. М.:1990

² Матвеева Т.В. Полный словарь лингвистических терминов . – Ростов н/Д: Феникс, 2010. – 562 с.

³ <https://qalampir.uz/n/41319>

«Сирдарёда поезд аёлнинг танасини бўлиб юборди». Сарлавҳада 2 та дисфемия кўлланиляпти. Биринчиси «тана» сўзи, иккинчиси «бўлиб юборди» феъли. Бу сўзлар ўқувчида салбий ва нохуш ҳиссиёт уйғотганига қарамай, қизиқиш ҳам пайдо қиласиди. Аммо материалнинг ўзида мазмун нейтраллашганини кузатиши мумкин:

«Ижтимоий тармоқларда Сирдарёнинг Ховос туманида поезд бир аёлни босиб кетгани, натижада у иккига бўлинниб кетгани хақида хабарлар тарқалди. ИИВ Транспортда хавфсизликни таъминлаш бош бошқармаси матбуот хизмати ҳолат юзасидан расмий муносабат билдириди.

Унга кўра, жорий йилнинг 24 май куни соат 13:30 ларда Сирдарё вилояти ИИВ ТХТБ навбатчилик қисмига «Ховос-Тошкент» йўналишидаги йўловчи электропоезди Ховос айланма йўлининг 2 км 6 пикетида 25-30 ёшлар атрофидаги шахси номаълум аёл кишини уриб юборганлиги тўғрисида хабар келиб тушган.

Олиб борилган тезкор суриштирув ишлари натижасида ушбу аёл 1999 йилда туғилган Ховос тумани "Гулбаҳор" МФЙда яшаган Т.Ш. эканлиги ҳамда ўзининг эҳтиётсизлиги оқибатида электропоезд уриб юборганлиги аниқланган. Аёл олган тан жароҳатлари оқибатида воқеа жойида вафот этган.

Бош прокуратура Матбуот хизматининг маълум қилишича, ҳолат юзасидан Ховос транспорт прокуратураси томонидан терговга қадар текширув ҳаракатлари олиб борилмоқда».¹

«Тана» дисфемияси ишлатилган яна бошқа мисолларни қиёсланг:

«Тошкент вилояти Чирчик шаҳрида 26 июнь куни «Spark» ҳайдовчиси машинадаги йўловчи қиз танасини ойнадан чиқариб олгани учун жаримага тортилди».²

«Тошкентда танасини машина ойнасидан чиқариб сайр қилган "каскадёр" кизга чора кўрилди».³

«Жиззахда Lacetti «люк»идан танасини чиқариб кетган киз жаримага тортилди».⁴

Уларнинг ҳар бирида тана сўзи сарлавҳада иштирок этган. Биринчи мисол «Бугун.уз» интернет сайтида эълон қилинган бўлиб, у орқали қизнинг кийиниш маданиятига ҳам урғу бериб ўтилган.

Иккинчи мисолдаги гап ҳам айни воқенинг «Аниқ.уз» сайти томонидан ёритилган кўринишидир. Бунда «каскадёр» сўзи қўшимча тарзда қўлланилиб йўловчи қизнинг ахлоқи яхши эмаслигига киноя қилинган.

Учинчи мисол бошқа ЙТҲ дан хабар беради. Бу ерда «тана» сўзининг ўрнига «гавда» сўзини ишлатиш нейтрал муносабатни шакллантирган бўлар эди. Сабаби воқеага кўра, йўловчи автомобилнинг том қисмидан чиқиб, устига ўтириб олган.

Хулоса қилиб айтиш мумкинки, интернет журналистикасида дисфемик бирликлар, эвфемик бирликларга нисбатан кўпроқ қўлланилади. Эфвемиядан мафкуравий мақсадда фойдаланиш кўзга ташланса, дисфемия сайт ва саҳифалар рейтингини ошириш, ПРни кўзда тутади.

¹ <https://qalampir.uz/n/39713>

² <http://bugun.uz/57049>

³ <https://aniq.uz/y/100519/t>

⁴ <https://qalampir.uz/n/39628>

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 30-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(6-қисм)

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳих: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 31.07.2021

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000